

Izveštaj o monitoringu i analizi
medija za 2015. godinu

LGBT populacija u medijima

Beograd, 2016

Gej lezbejski info centar

Gej lezbejski info centar
www.gayecho.com/glic

Vođa projekta:
Predrag Azdejković

Analiza medijskog sadržaja:
Daniela Simonovski

Stručni saradnici:
Tamara Skrozza
Anđela Čeh
Gordana Novaković
Mladen Antonijević Priljeva

Press clipping:
Real Time Clipping

Projekat podržan od strane
Ambasade Kraljevine Holandije
u Srbiji

U V O D

Poimanje društvenih pojava, fenomena, koncepata, sistema kao i sam odnos pojedinca prema društvu, društva prema pojedincu i međusobni odnosi pojedinaca, pogotovo na relaciji manjine i većine su u velikoj meri ili pak preovlađujuće uslovljeni informacijama koje pribavljamo i koje se obrađuju kroz medije. Sa sigurnošću možemo tvrditi, usled samo evidentnosti ovog fenomena, da mediji u velikoj meri formiraju našu percepciju društvene „realnosti“. Zahvaljujući ovoj sposobnosti, odnosno, da utiču na formiranje javnog mnjenja, mediji su u mogućnosti da značajno doprinesu izgradnji otvorenog, ravnopravnog, tolerantnog pa i pravednog društva. Isto tako, mediji mogu da budu katalizator u raspirivanju mržnje, ksenofobije, homofobije, rasizma ili nasilja. Baš iz ovog razloga smo u obavezi da ozbiljno sagledamo pitanje odgovornosti medija. Sa druge strane funkcija medija jeste da ispituje, propituje, kritikuje, a često i da zauzimaju jasne stavove koji u datom momentu i kontekstu mogu da budu nepopularni. Šta više, propitivanje od strane medija predstavlja suštinu novinarstva te je stoga kao pravo zaštićeno zakonom, ali tamo gde počinju i završavaju se prava isto tako počinju i završavaju se obaveze. U kontekstu LGBT osoba odnosno ljudskih prava LGBT građana to bi značilo uspostavljanje razumevanja oko jasnih granica između prava na slobodu mišljenja i prava na zaštitu od diskriminacije. Kako mediji nisu pojedinci već privredni, profitabilni subjekti, područja relevantnih prava ne mogu se tumačiti niti razumeti kao kada su u pitanju pojedinci, bez obzira na važnost medija u pretpostavljenoj funkciji javnog dobra, već su ova prava ograničena pravima i slobodama pojedinca tačnije efektom koji mediji direktno ili indirektno vrše na pojedince ili grupe.

Mediji nisu niti smeju preuzimati ulogu sudova, tužilaštva, psihijatra ili bilo koje druge profesije koja može i to samo na osnovu stručnog znanja, da iznosi stručne stavove koji često mogu biti sukobljeni ili ih uopšte nije moguće formirati u odnosu na raspoloživa znanja i dostupne podatke. Ovo naravno ne znači da su mediji samo prost kanal komunikacije već svakako i kao što je prethodno pomenuto, mogu da formiraju stavove, ali dati stavovi moraju biti zasnovani na činjenicama te u skladu sa ustavom i zakonima. Zanemarivanje činjenica i postupanje suprotno važećim standardima predstavlja korak koji nedvosmisleno istupa iz područja medijskih sloboda i uzurpira prava i slobode pojedinaca što čini medije odgovornim kako sa stanovišta prava ili etike tako i sa stanovišta osude javnosti pa i istorije. Kada govorimo o LGBT tematici i izveštavanju medija hteli bi da istupimo iz ustaljenih navođenja međunarodnih i nacionalnih propisa pre svega jer trenutno postoji niz različitih publikacija ovog tipa, takođe realizovan je značajan broj obuka za novinare na temu adekvatnog izveštavanja o različitim temama odnosno grupama. Ovde bi želeli da ponudimo nekoliko metodoloških smernica, naravno zasnovanih na važećim standardima, koje sami novinari mogu primeniti u procesu formiranja medijskog sadržaja i ocene svog proizvoda, pre svega jer jednom poslata medijska poruka nikako ne može biti vraćena, stoga je od posebne važnosti jačati preventivne mehanizme u odnosu medija prema LGBT temama i pojedincima.

Na prvom mestu treba razmotriti pitanje važnosti ličnog svojstva pojedinca kao što je seksualna orijentacija i/ili rodni identitet u kontekstu tačnog i objektivnog informisanja. Seksualna orijentacija i rodni identitet predstavljaju neotuđive karakteristike pojedinca koje

čine sastavni deo ličnosti odnosno dostojanstva pojedinca te odatle i zabrane neosnovanog razlikovanja odnosno zabrane diskriminacije u odnosu na seksualnu orijentaciju i rodni identitet. Bez obzira na važnost seksualne orijentacije sa stanovišta ličnog identiteta i nesmetanog ostvarivanja prava, ona uglavnom nema značajniju funkciju u postizanju tačnog i objektivnog informisanja. Naime čak i u slučajevima vršenja teških krivičnih dela nad osobama drugačije seksualne orijentacije, činjenično stanje i okolnosti se ne menjaju ukoliko je žrtva hetero ili homoseksualne orijentacije, ovo naravno ne treba mešati sa sudskim utvrđivanjem činjenica kada krivično delo može biti motivisano mržnjom prema realnoj ili percipiranoj seksualnoj orijentaciji žrtve što potom može biti otežavajuća okolnost pri izricanju sankcije. Sa druge strane ukoliko je uočen porast nasilja prema LGBT građanima tada seksualna orijentacija uslovljava razumevanje odnosno utvrđivanje činjeničnog stanja jer porast nasilja nije prema svim grupama već prema određenoj grupi što može pomoći u razumevanju uzroka i formiranju adekvatnog odgovora . Tako da je lično svojstvo tj. seksualna orijentacija važna samo onda kada se bez nje ne može formirati tačna i objektivna vest. Što nas dovodi do osnovne etičke norme, a to je utvrđivanje i objektivno sagledavanje činjenica što je u preovlađujućem broju slučajeva predstavlja jedini okvir za ocenu ispravnosti i kvaliteta informacija. Takođe, važeći propisi takođe moraju biti vodilja novinarskoj profesiji gde i oni nisu ništa drugo nego još jedan set činjenica koje treba uzeti u razmatranje kada se formiraju informacije. Stanovišta smo da jačanje profesionalnih standarda u smislu pribavljanja raspoloživih, tačnih i proverljivih informacije može u velikoj meri rešiti problem izveštavanje u odnosu na LGBT teme. U suprotnom je sadržaj informacija neistinit, odnosno zasnovan na stereotipima i/ili predrasudama koji nisu ništa drugo nego pogrešne, preterano uprošćenje, neutemeljene, generalizovane i logički neosnovane slike o događajima, pojavama, grupama ili pojedincima.

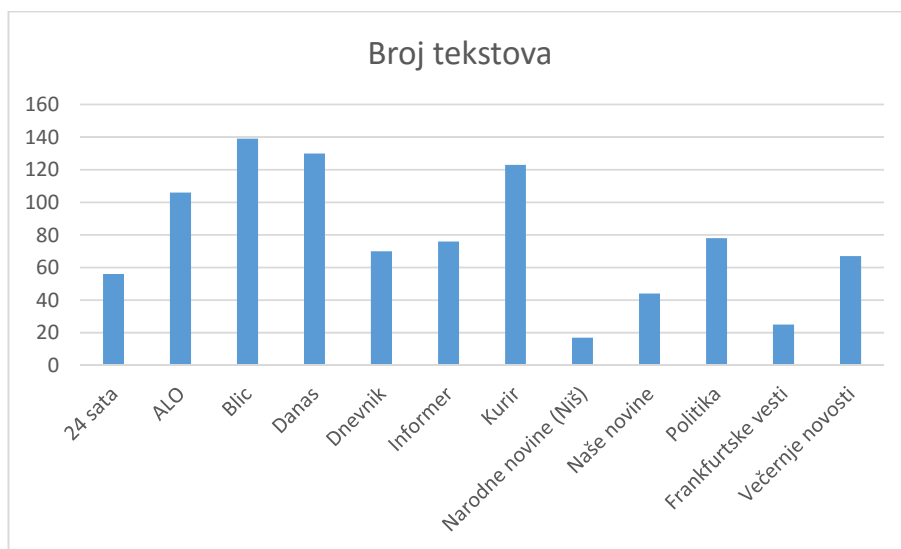
Mladen Antonijević Priljeva

**IZVEŠTAJ O MONITORINGU I
ANALIZI MEDIJA
ZA 2015. GODINU**

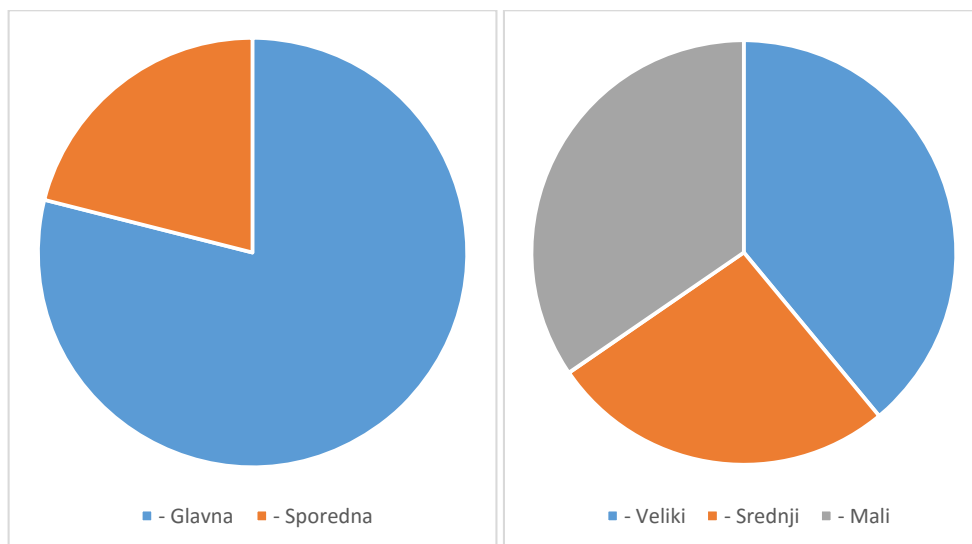
U periodu od 1. maja do 31. decembra 2015. godine Gej lezbejski info centar u saradnji sa Real Time Clippingom pratio je medijske sadržaje u 12 dnevnih novina, 20 nedeljnih, 10 dvonedeljnih, 75 mesečnih i dvomesečnih izdanja, 62 lokalna štampana medija, 100 emisija na 19 televizija i na 161 web stranici. Medijski sadržaji su se analizirali i klasifikovali po fokusu da li je LGBT tematika glavna ili sporedna, po veličini teksta (veliki, srednji, mali), po odnosu prema LGBT populaciji (pozitivni, neutralni, negativni), rubrici u kojoj su objavljeni (društvo, zabava, hronika, kultura, sport), da li se odnose na celu LGBT populaciju ili se bave pojedinačno gej muškarcima, lezbejkama ili trans* osobama, kao i da li je domaća ili strana tema.

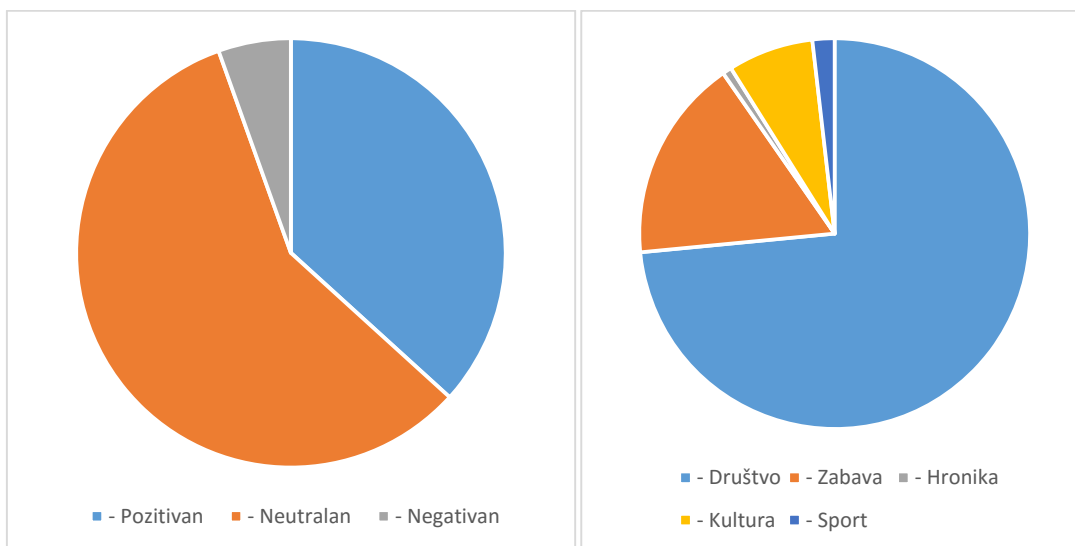
DNEVNE NOVINE

U periodu od 1. maja do 31. decembra 2015. godine objavljeno je ukupno 942 teksta u dnevnim novinama dok je najviše objavljeno u Blicu 139 (15%), Danas 130 (14%), Kurir 123 (13%), ALO 106 (11%), Politika 78 (8%), Informer 76 (8%), Dnevnik 70 (8%), Večernje novosti 67 (7%), 24 sata 56 (6%), Naše novine 44 (5%), Frankfurtske vesti 25 (3%), Narodne novine 17 (2%) tekstova.

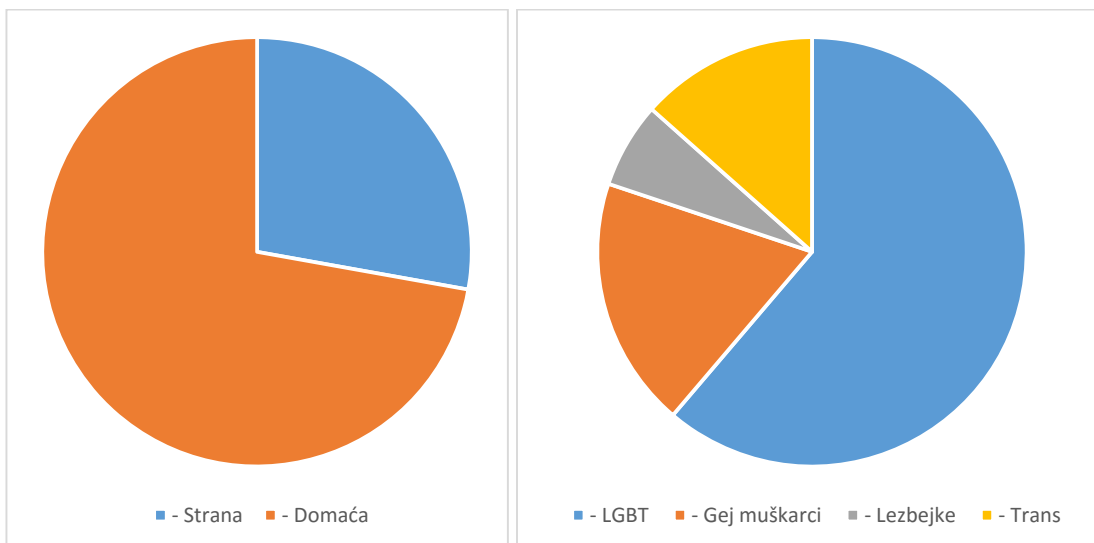
Od ukupno 931 objavljenog teksta u dnevnim novinama u 735 (79%) LGBT tema bila glavna, a u 196 (21%) sporedna. Od toga su 363 velika teksta (39%), 246 srednjih tekstova (26%) i 322 mala teksta (35%).

Najveći broj tekstova su neutralni, te pozitivni i najmanje je negativnih. Tekstova sa pozitivnim odnosom prema LGBT populaciji ima 328 (35%), neutralnih 544 (58%) i negativnih 59 (6%). U analizi medija koju je sproveo Labris 2012. godine bilo je 7,23% negativnih tekstova, 17,43% pozitivnih i 75,35% neutralnih.

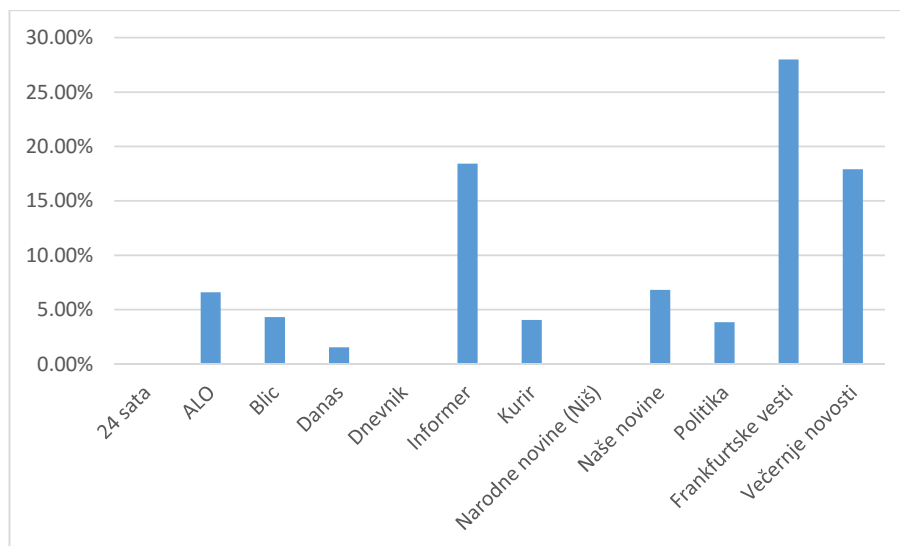
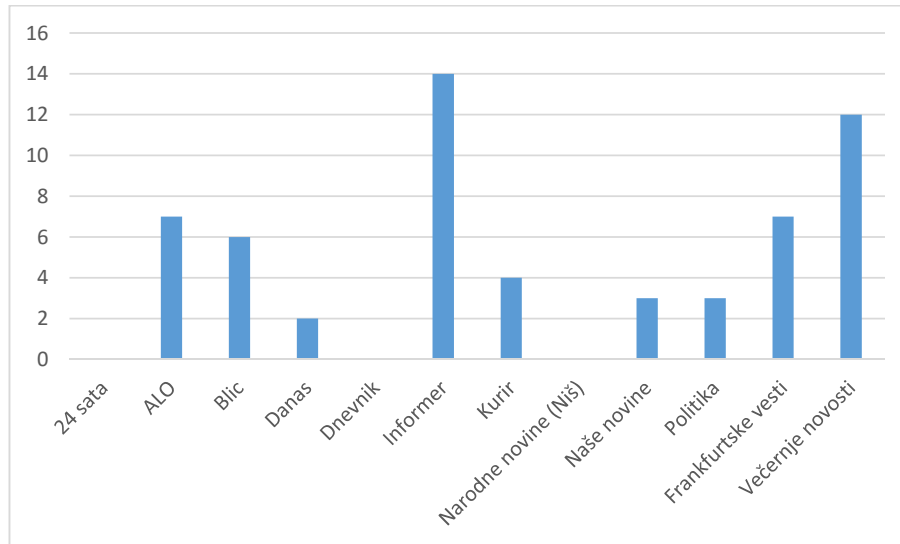
Najveći broj tekstova 684 (73%) objavljeno je u rubrici društvo, 157 (17%) u zabavi, 66 (7%) u kulturi, 17 (2%) u sportu i 7(1%) u hronici.

Većina tekstova 672 (72%) bavila se domaćim temama, dok je 259 (28%) bilo posvećeno stranim temama. Ovde isto vidimo blagi skok u bavljenju domaćim temama u odnosu na 2012. godinu, gde je 68,7% tekstova bilo posvećeno domaćim temama.

Kad su u pitanju teme kojima su se tekstovi bavili, većina (61%) posvećeno je uopšteno LGBT temama, dok se 19% bavilo gej muškarcima, 13% trans* populacijom i 6% lezbejkama.

Najveći broj negativnih tekstova ima Informer (14), Večernje novosti (12), prate ih Frankfurtske vesti (7), ALO (7), Blic (6), Kurir (4), Politika (3), Danas (3), dok 24 sata, Dnevnik i Narodne novina nisu imali negativne tekstove. Ako uzmemo u obzir ukupan broj tekstova koje je medij objavio dolazimo do rezultata da najveći postotak negativnih tekstova imaju Frankfurtske vesti (28%), Informer (18%), Večernje novosti (18%), Naše novine (7%), ALO (7%), Blic (4%), Kurir (4%), Politika (4%), Danas (2%).

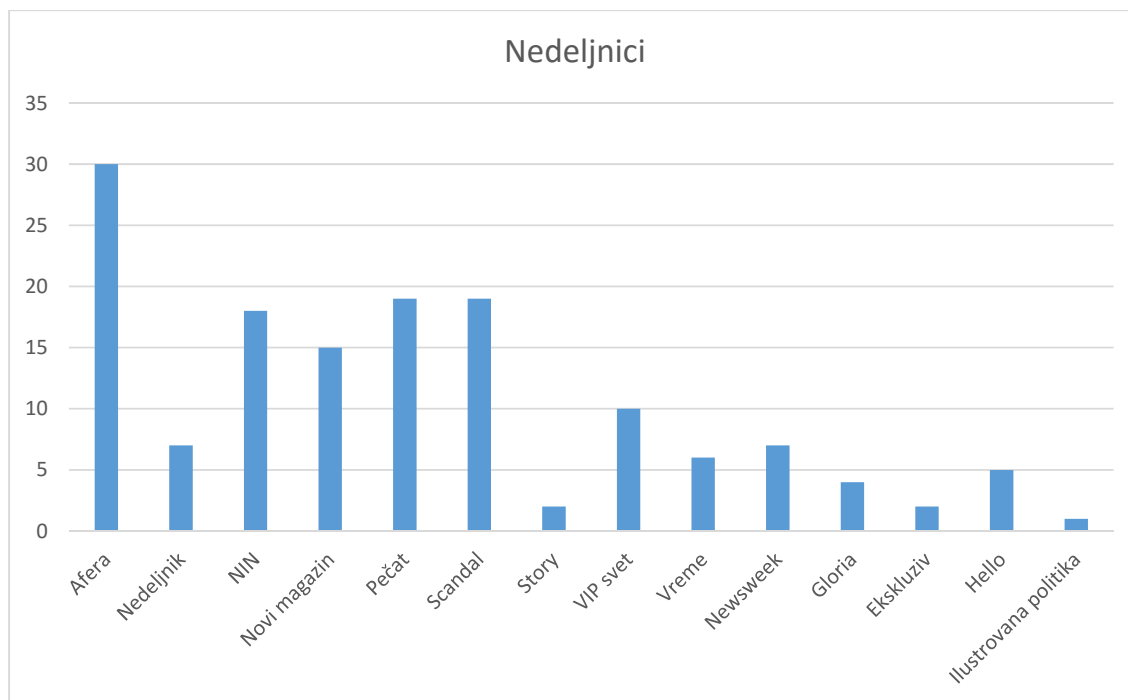

Najviše prostora LGBT temama gledajući broj, fokus i veličine testova dali su Blic, Danas i Kurir, s tim da se Danas najviše od svih štampanih medija bavio domaćim temama. Najviše tekstova objavljeno je u septembru kada je glavna tema bila Parada ponosa.

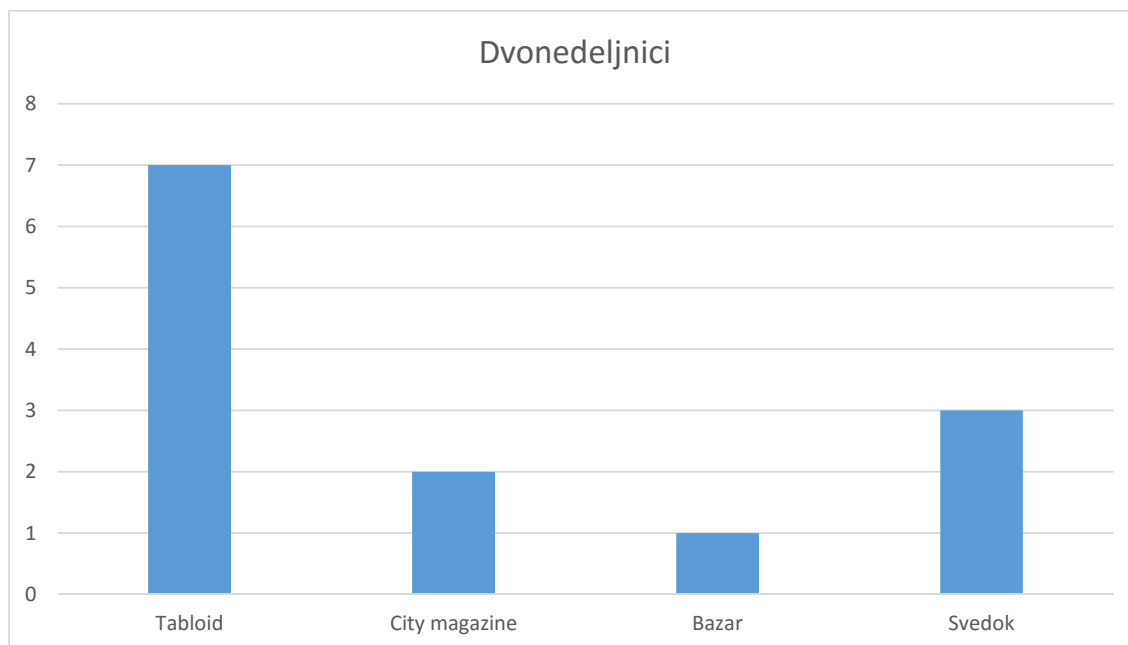
NEDELJNICI I PERIODIČNA IZDANJA

U periodu od 1. maja do 31. decembra 2015. u nedeljnim novinama objavljeno je 146 tekstova, u dvonedeljnicima 13, u mesečnicima 12, ukupno 171 tekst.

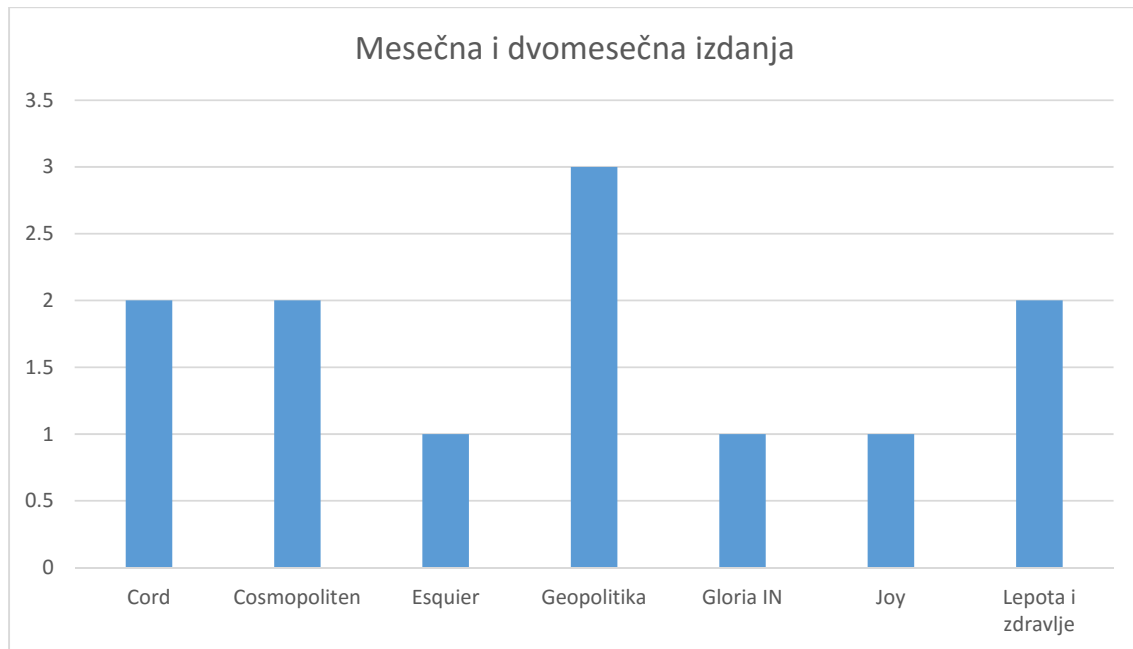
Najveći broj tekstova objavljen je u nedeljniku Afera, ukupno 30, te u Skandalu i Pečatu po 19, NINu 18, Novom magazinu 15, VIP svetu 10, Nedeljniku 7, Newsweeku 7, Vremenu 6, Hello magazinu 6, Gloria magazinu 4, Story magazinu i Ekskluzivu po 2 i Ilustrovanoj politici 1 tekst.

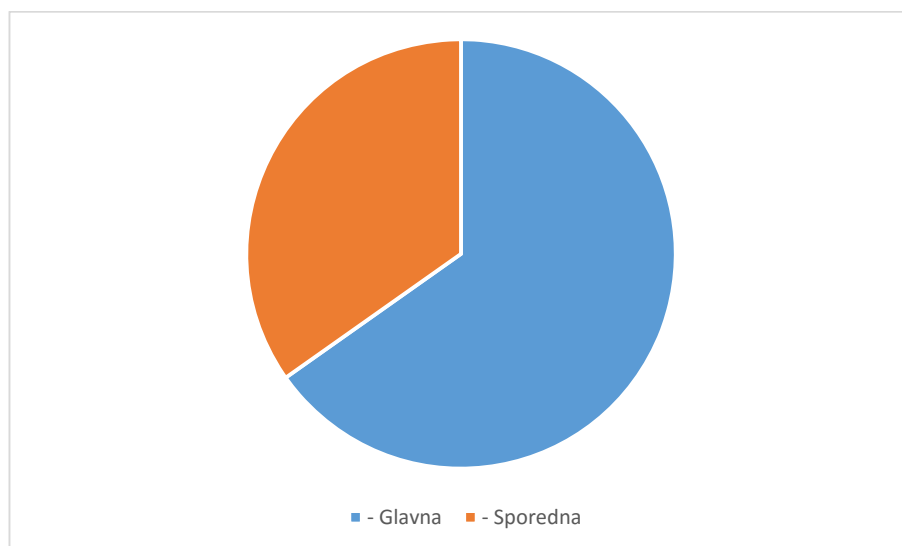
Kad je reč o dvonedeljnicima, najviše tekstova objavljeno je u Tabloidu -7, Svedoku 3, City magazinu 2 i Bazaru 1.

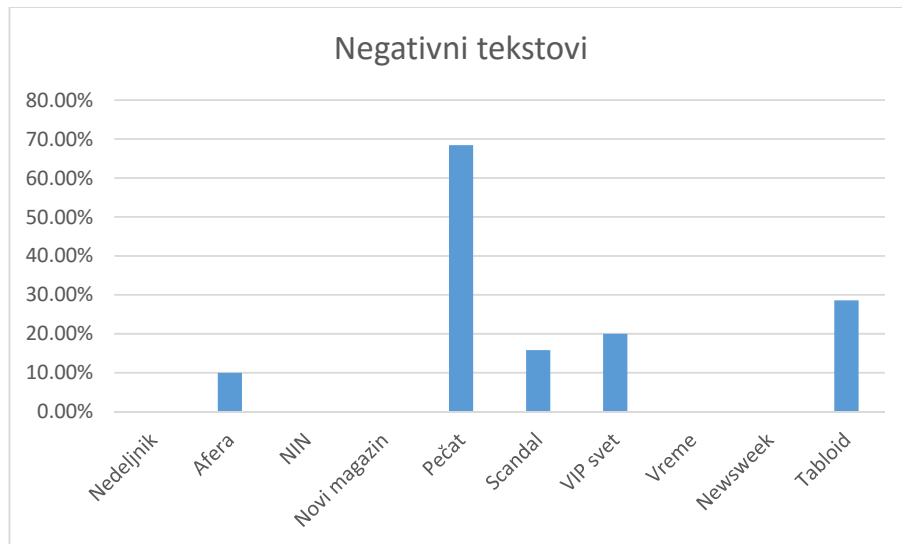
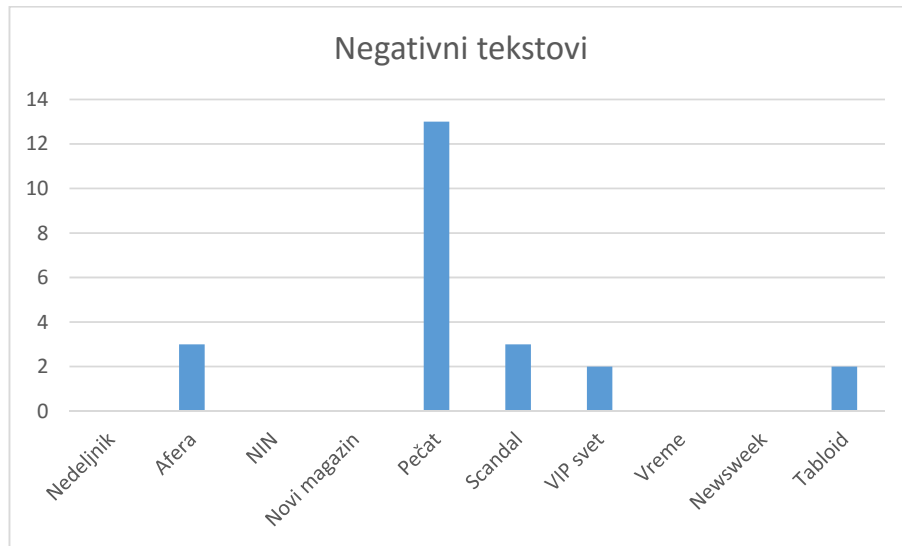
Kada su u pitanju mesečnici i dvomesečnici, većina nije objavila nijedan tekst koji se bavi LGBT temama, što je razumljivo jer su pojedina izdanja usko fokusirana na automobile, enterijere, putovanja... Najviše tekstova o LGBT populaciji objavila je Geopolitika – 3, Lepota i zdravlje, Cord i Cosmopoliten po 2, Esquier, Gloria IN i Joy po 1.

Za analizu sadržaja uzeli smo u obzir tekstove objavljene u nedeljnicima Afera, Nedeljnik, NIN, Novi magazin, Pečat, Scandal, VIP svet, Vreme, Newsweek i dvonedeljniku Tabloid. Od ukupno 138 tekstova objavljenih u ovim medijima u 90 (65%) LGBT tema je bila glavna, dok u 48 (35%) sporedna. Većina tekstova (70%) bili su veliki i u 77% slučajeva obrađivali su domaće teme. Tekstovi su mahom objavljeni u rubrici društvo (57%), zatim u zabavi (33%) i kulturi (10%). Većina tekstova bila je posvećena sveopšte LGBT temama (59%), gej muškarcima (22%), lezbejkama (11%) i trans* osobama (9%).

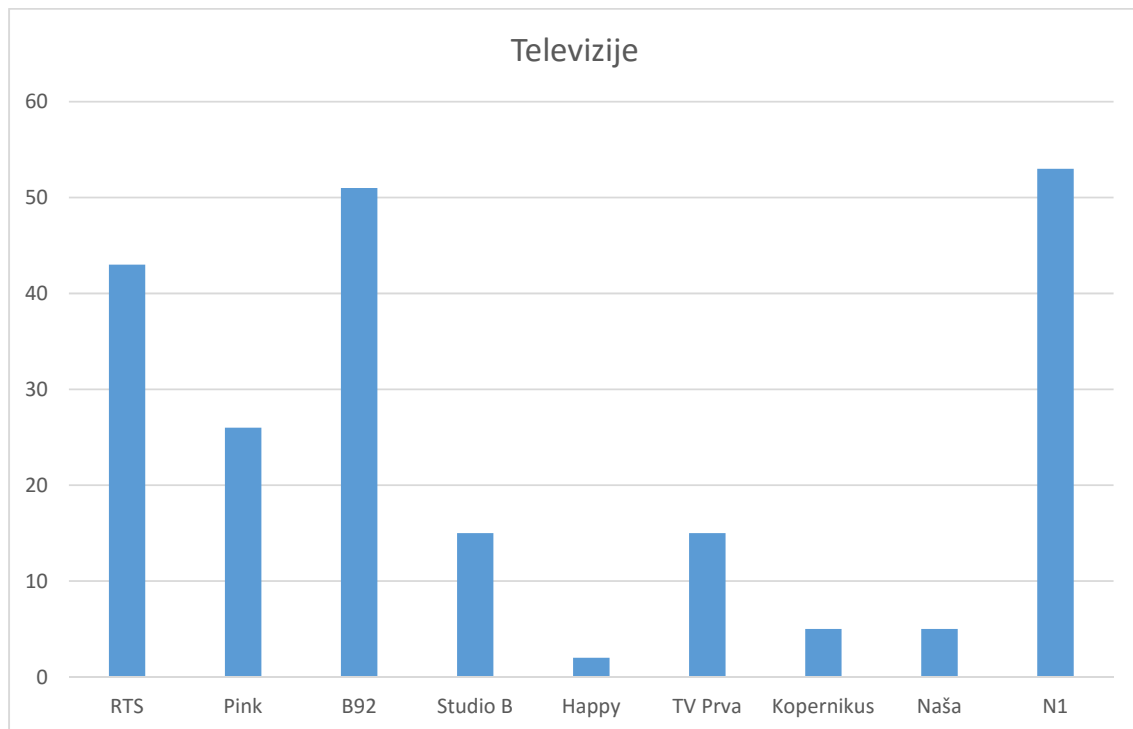
Najveći broj negativnih tekstova objavljen je u Pečatu – 13, odnosno 68% od ukupnog broja LGBT tekstova, Scandal 3 (16%), Afera 3 (10%), Tabloid 2 (29%), VIP svet 2 (20%).

Od 62 lokalne novine koje su praćene tokom ovog monitoringa samo 4 su objavile ukupno 10 tekstova: Kragujevačke nedeljne novine (1), Pančevac (2), Magyar Szo (6) i Vranjske novine (1).

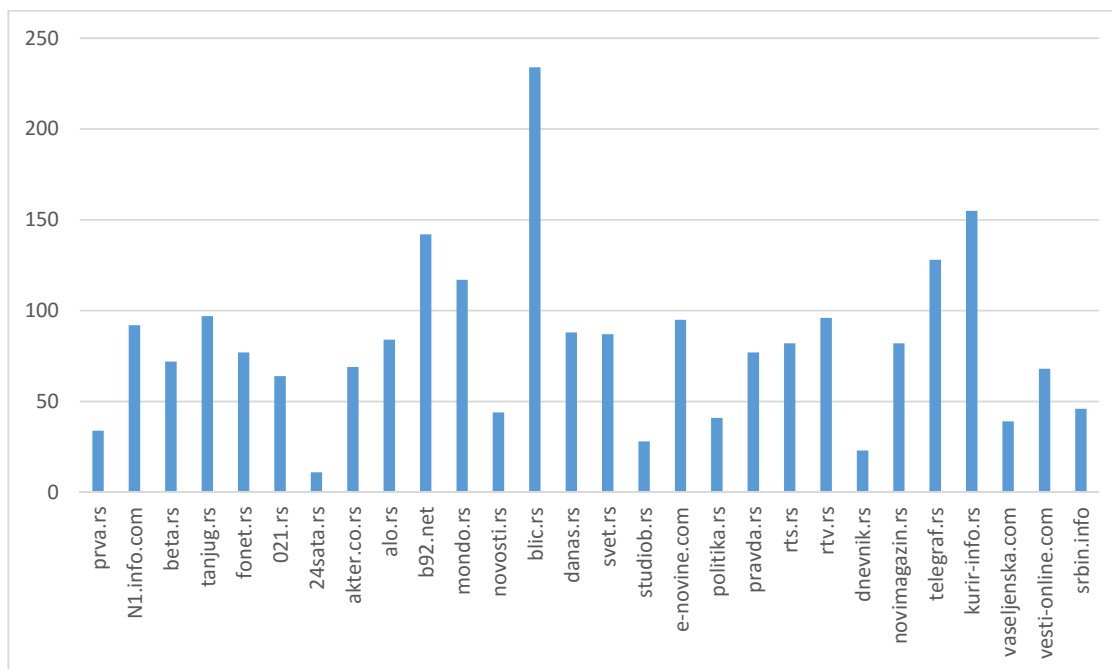
TELEVIZIJE

U periodu od 1. maja do 31. decembra 2015. godine praćeno je 100 emisija na 19 televizija i za to vreme emitovano je 215 priloga o LGBT populaciji. Najviše priloga objavljeno je na televiziji N1 (53), B92 (51), RTS (43), Pink (26), Studio B (15), Prva TV (15), Kopernikus (5), Naša (5) i Happy (2). U većini priloga, 175 (81%), LGBT tema je bila glavna i obrađivana je domaća tema 173 (80%). Prilozi su bili posvećeni sveobuhvatno LGBT populaciji -170 (79%), gej muškarcima -16 (7%), lezbejkama -4 (2%) i trans* populaciji – 25 (12%). Skoro podjednak broj priloga je bio pozitivan 105 (49%) i neutralan 103 (48%), dok je negativnih bilo svega 7 (3%). Prilozi su mahom emitovani u informativnim emisijama, kao što su Dnevnik 2 i Šta radite bre na RTS, Nacionalni dnevnik i Dobro jutro na Pinku, Vesti dana i Bulevar na B92... Posebno bi istakli dokumentarni serijal „Dobar dan, kako ste?“ Rakurs produkcije koji je emitovan RT Kragujevac u okviru kog su dve epizode bile posvećene LGBT temama.

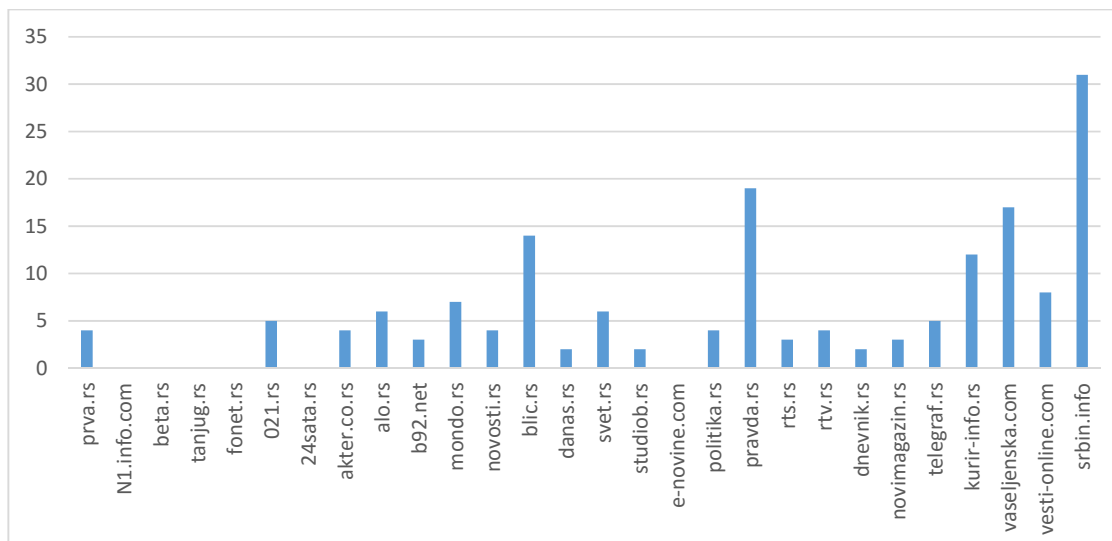

WEB SAJTOVI

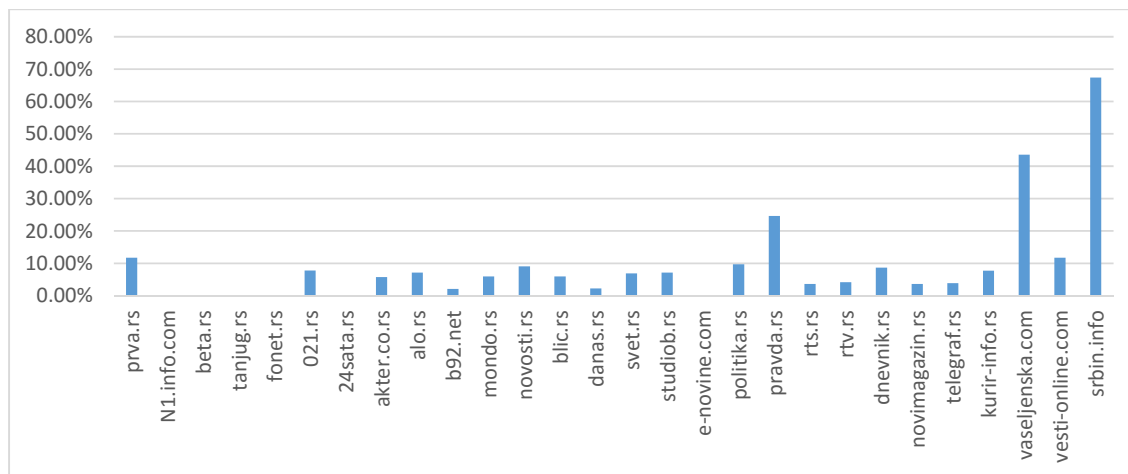
U periodu od 1. maja do 31. decembra 2015. godine praćen je 161 web sajt od kojih je 30 izdvojeno za završnu analizu. Ukupno je objavljeno 2272 teksta. Najveći broj tekstova o LGBT populaciji imao je blic.rs (234), kurir-info.rs (155), b92.net (142), telegraf.rs (128), mondo.rs (117), tanjug.rs (97), rtv.rs (96), e-novine.com (95), N1info.com (92), danas.rs (88), svet.rs (87), alo.rs (84), rts.rs (82), novimagazin.rs (82), fonet.rs (77), pravda.rs (77), beta.rs (72), akter.co.rs (69), vesti-online.com (68), O21.rs (64), srbinfo.info (46), novosti.rs (44), politika.rs (41), vasseljenska.com (39), prva.rs (34), studiob.rs (28), dnevnik.rs (23), 24sata.rs (11).

U većini tekstova LGBT tema je bila glavna (85%) i mahom su objavljivani u rubrici društvo (80%) i bili posvećeni uopšteno LGBT temama (70%), dok su gej muškarci bili tema u 17% tekstova, lezbejke u 4% i trans* populacija u 9%. Tekstovi su skoro podjednako bili posvećeni domaćim (53%) i stranim temama (47%). Većina tekstova bila je neutralna (54%) ili pozitivna (39%), dok je 7% tekstova bilo negativno.

Najveći broj negativnih tekstova objavljen je na sajtovima srbin.info (31) odnosno 67% od ukupnog broja objavljenih tekstova LGBT tematike, pravda.rs (19) odnosno 25% i vasseljenska.com (17) odnosno 44%, blic.rs (14) što je svega 6% od ukupno velikog broja objavljenih tekstova LGBT tematike.

Kada su u pitanju komentari na web sajtovima primere ekstremnog govora mržnje možemo naći na sajtovima srbin.info, vasseljenska.com, pravda.rs, uglavnom negativne komentare na sajtovima mondo.rs, novosti.rs, kurir.rs, rts.rs, rtv.rs, telegraf.rs, dok je podeljena situacija na sajtu blic.rs sa ponekad sa više pozitivnih komentara zavisno od teme, slična situacija je i na sajtu b92.net, dok na sajtu n1info.com većina komentara je pozitivno.

Vesti koje su izazivale veliki broj komentara bile su vezane za major Helenu, Paradu ponosa, da li je fudbaler Ronaldo gej, obeležavanje Dana ponosa (27. juna) u Beogradu, Dajanu Pospiš... Parada ponosa pored toga što izaziva najveću pažnju medija izaziva i najveći broj komentara, koji su uglavnom negativni na svim sajtovima osim na b92.net i blic.rs gde su uglavnom pozitivni.

TRANS* POPULACIJA U MEDIJIMA

Kada se sagledaju svi tekstovi objavljeni tokom prethodne godine u elektronskim i štampanim medijima, blogovi, priloge, intervjui i gostovanja u televizijskim i radio emisijama, sa sigurnošću možemo da tvrdimo da je 2015. bila trans* godina. Počela je vrtoglavo uz ličnu priču i predanu borbu protiv sistemske diskriminacije Helene Vuković, u medijima poznatije kao major Helena, sada istaknute trans* aktivistkinje udruženja građana „Egal“. S jedne strane, *Ustavom zagarantovana Helena*¹ je bila okidač i inspiracija mnogim pripadnicima i pripadnicama trans* zajednice, kao i drugim osobama koje su (bile) diskriminisane po bilo kojoj osnovi, da progovore i zauzmu jasan stav – diskriminacija i nasilje na bilo kom nivou, a pogotovo ako su sistemske, se ne mogu i neće tolerisati. S druge strane, Helenina priča je umnogome doprinela medijskom proboju pitanja rodnog identiteta i tema koje su važne za trans* zajednicu i pokrenula lavinu izveštavanja.

*Coming out*² korak načinili su i Rajka, Štefica, Saša, Aleksa, Dajana i mnogi drugi hrabri (mladi) građani i građanke. Serijal „Izvan četiri zida“ u produkciji VICE Srbija doprineo je kvalitetu predstavljanja ličnih priča i približavanja svakodnevnice i problema sa kojima se trans* i LGBTI osobe suočavaju u Srbiji, kao što je bio slučaj i sa epizodom emisije „Sve za ljubav“, u kojoj je učestvovala Štefica i koja je imala rekordnu gledanost u Srbiji i regionu. Organizovanje prvog Transfrontalla – festivala kulture, aktivizma, zdravlja i politika trans* zajednice, kao i Merlinka festivala i obeležavanje Međunarodnog dana sećanja na žrtve transfobije pratila je medijska pažnja, ali je skup Ponos trans* osoba, prvi put održan 20. septembra 2015. godine, ipak ostao medijski najvidljiviji događaj prethodne godine. Zahvaljujući pomenutim aktivnostima, mogli smo, između ostalog, da čitamo o trans* osobama i iz medicinskog diskursa, kao i o pravnim posledicama prilagođavanja pola rodnom identitetu.

U manjoj meri, prenošene su i vesti iz sveta o trans* osobama postavljenim na različite funkcije u okviru državnih sistema. Kejtlin Džener, predstavljena kao svetska senzacija, svakako nije zaobišla ni domaće medije. Kroz izveštavanje o njoj, zaviruje se i u svet Andreje Pejić, Bože Vreće, pa i estrade i rijaliti zvezda iz zemlje i regiona, tračeva, spletki i afera. Kokan Mladenović je uspeo da ponovo preispita homo/transfobičnu uredničku politiku Pozorišta na Terazijama, dok je doktorka iz Gornjeg Milanovca koja želi da nastavi da predano radi svoj posao bez obzira na godine života, uvela novu dimenziju u izveštavanju o trans* temama.

Tekstovima i objavama pretežno dominira neutralan vrednosni kontekst, iako se mogu primetiti i podržavajući i analitički, kao i izuzetno uvredljivi tekstovi koji krše Kodeks novinara Srbije. Kada je reč o prisustvu senzacionalizma u izveštavanju, veoma je teško napraviti preciznu granicu. Jasno je da trans* teme predstavljaju izazov u izvesnoj meri u kojoj se i autori i autorke tekstova i čitaoci i čitateljke zajedno nalaze u neistraženim i nepoznatim vodama koje u isto vreme deluju zavodnički opasno i primamljujuće avanturistički, ali uvek ostavljajući nosioca radnje krajnje izloženim, ogoljenim i ranjivim. Novinari i novinarke i njihovi urednici i urednice čini se da uglavnom ne poznaju dovoljno postojeći društveno-politički kontekst u kome se nalaze trans* osobe u Srbiji, kao ni terminologiju koja se smatra adekvatnom za izveštavanje o trans* zajednici i za nju važnim temama. Tako da su često sami naslovi i podnaslovi tekstova pretežno senzacionalistički, iako to ne mora nužno da bude slučaj i sa samim sadržajem, i sadrže izraze i fraze poput „naci-transvestit“, „trandža“ i slično. „Trandže se ljubile pred policajcima“, „Debeli bradati muškarac postao seksi plavuša“ ili „Pobegao sam u nacizam da sakrijem ženu u sebi“ pored toga što svedoče o odsustvu poznavanja adekvatne terminologije, govore i o neetičnosti i dozi nepoštovanja subjekta o kome je reč, njegove prošlosti i prava na samoidentifikaciju.

¹ Krilatica koja je bila u upotrebi kada je ova priča u pitanju, sa ciljem da istake činjenicu da Ustav i zakoni treba i moraju da štite svakog građanina i svaku građanku Republike Srbije, bez obzira na bilo koje lično stvojestvo.

² Proces tokom koga se nekome, određenoj grupi ili čitavoj javnosti obznanjuju drugačiji rodni identitet ili seksualna orijentacija.

„Trans* projekti, ma koliko da imaju dobru nameru, u srži su vrlo voajerističke prirode. To je stvar tržišta, kao i politike.“³ Iako tržište, u smislu profita, pozitivno reaguje na senzacije, a rodni identiteti koji odstupaju od normativa prodrnavaju dominantni javni diskurs i jesu nedovoljno istraženi predmet interesovanja, pomalo uznemiravajućeg razotkrivanja intimnosti i (re)prezentuju drugost u svom punom sjaju, senzacionalistički narativi doprinose daljoj polarizaciji, insistirajući na razlikama i pothranjujući ih. Umesto da ponude sadržaj koji može da stvori sponu između čitalaca i čitateljki i/ili edukuje, oni ostavljaju prazan prostor za upisivanje i potvrđivanje stereotipa, predrasuda i ličnih, neretko transfobičnih stavova. Ovakvi sadržaji, uključujući i naslove koji određuju sam ton narativa, predstavljaju blizu polovine objava u periodu od maja do decembra 2015. godine.

Ideja o prilagođavanju pola rodnom identitetu kao o kompleksnom procesu, pitanje rodne disforije i postojanja drugačijih rodni identiteta predstavljaju sferu o kojoj nema dovoljno informacija i znanja, dok u isto vreme predstavljaju važno političko pitanje. Kao takvo, jeste sredstvo sa kojim lako može da se koketira i koje može da bude upotrebjeno u različite svrhe. „Privremeno zaustavljeno prenzionisanje žena u javnom sektoru – Od Ustavnog suda do promene pola“ naslov je kojim počinje tekst koji problematizuje odlazak žena zaposlenih u javnom sektoru u starosnu penziju. Izjava doktorke Mirjane Stanojčić iz Opšte bolnice u Gornjem Milanovcu da će „promeniti pol“ (a ne prilagoditi ga rodnom identitetu) jer ne želi da napusti radno mesto bez obzira na godine života, a u skladu sa zakonom, postala je senzacija i, kao posledica obimnog izveštavanja na ovu temu, poslužila je kao privlačan naslov teksta koji ni na koji način ne govori o rodnom identitetu, kao ni o izazovima sa kojima se pripadnici i pripadnice trans* zajednice svakodnevno suočavaju. Da u Srbiji nije prisutan problem neprepoznavanja rodnog identiteta i formalno-pravnog vakuuma u kome se trans* osobe nalaze, a koji zahteva promenu određenih legislativa, možda bi izjava doktorke mogla da se čita u kontekstu revolucionarnog čina političke pobune. Bez obzira na namere doktorke Stanojčić, koje ovde nisu predmet razmatranja, nedovoljno poznavanje ili neosetljivost novinara i novinarski na društveno-politički kontekst u kome se nalazi trans* zajednica učinila je, ipak, da izveštavanje o ovom problemu bude senzacionalistička zamena teza. Rodna ravnopravnost kao okosnica mnogih važnih društvenih, političkih i ekonomskih pitanja bila bi značajna i u ovom slučaju da javni (ili bilo koji drugi dominantni) diskurs prepoznaje i uzima u obzir, kao što bi trebalo, rod kao analitičku kategoriju koja sažima, ne samo odnos između muškaraca i žena, već i sve što je drugo i manjinsko. S tim u vezi, dovođenjem u direktnu vezu rodne ravnopravnosti u svetlu ustavnog komešanja oko odlaska u penziju i trans* identiteta, izveštavanje o ovom slučaju obojeno je senzacionalizmom, banalizovano i predstavljeno kao (politička) igra; ako kritika ide do kraja, ovakva vrsta poigravanja može se čak smatrati i opasnom i uvredljivom – razlika u broju godina života za ostvarivanje prava na starosnu penziju čini se marginalnim i besmislenim u kontekstu pripadnika i pripadnica trans* zajednice koji, kao posledica pravne nevidljivosti i neposedovanja adekvatnih ličnih dokumenata u skladu sa rodnim identitetom, ne mogu da se zaposle, ostvare ni jednu godinu radnog staža, a o penzijama, starosnim ili ma kojim drugim, mogu samo da sanjaju.

„Želi da pokaže da nije čudovište – transseksualna pevačica ulazi u *Parove*“, „Sve bolja riba – Andreja Pejić se fotkala u bikiniju“, „Bakić bio u vezi sa trandžom“. Kad već govorimo o izveštavanju koje je opasno i uvredljivo, vreme je da se zaviri u tabloidnu štampu. Ovde neće biti problematizacije postajanja „dobrom ribom“, objektivizacije žena u medijima kao takve i neće se razmatrati zašto bi uopšte bila vest da se bilo koja devojka ili žena slikala u bikiniju, halterima ili providnoj haljini, niti će se govoriti o seks aferama, skandalima, kao ni o opsesiji rijaliti i raznim *talent šou* emisijama i životima ljudi koji u njima učestvuju. Međutim, činjenica da su akteri i akterke ovih i njima sličnih tekstova trans* osobe kao da opravdava voajerističku tendenciju i da pojačava želju za svakom od pomenutih

³ Marche, Stephen. „Trans-trend: presek stanja“ u *Esquire – MaHB*; str. 42, 30. decembar 2015. godine

vrsta „zavirivanja“. Cilj ovakvih sadržaja trebalo bi da bude nešto što nazivamo zabavom, odnosno, prikriveno, profitom. Prisustvo trans* osoba u ovom segmentu je podjednako važno, kao i njihovo prisustvo u aktivističkom i drugim oblicima javnog života: ovakvo prisustvo, uvek političko, bilo da je osoba toga svesna ili ne, je još jedan od metoda za podizanje svesti opšte javnosti i približavanje ideje o postojanju drugačijih rodni identiteta. Uz poštovanje i uvažavanje odluke svakog pojedinca i svake pojedinke da postane deo estradnog ili javnog života na bilo koji način, imajući svest da tako, u bukvalnom i metaforičkom smislu, jednom zauvek briše (imaginarnu) granicu između privatnog i javnog, ipak se ne opravdava do kraja perverznu notu izveštavanja – sa koje privilegovane pozicije mediji i sama publika mogu da donesu vrednosni sud i nekoga proglase čudovištem ili mu/joj „izdaju potvrdu“ da to nije?

Teško da može da se govori o vrednosnom kontekstu kada su tabloidi u pitanju, pa tako i o senzibilisanosti i upotrebi adekvatnog jezika pri izveštavanju o trans* temama, kad nametljivi manir tabloidnog izveštavanja podražava stereotipe i predrasude, koliko god da se trudi (ili ne) da čini suprotno. Kada je potreba za senzacijom ogoljena i nedvosmislena, kao što je to slučaj kod ove vrste izveštavanja, ona sama se pojačava činjenicom da je prisustvo trans* osobe kao okosnice dešavanja predstavljeno kao „veća vest“ od same vesti. Tako prosto nije dovoljno da je neko prevario/la svog partnera ili partnerku ili da je neka devojka pokazala obline – važno je da se radi o nekoj „trandži“. Publika tako dobija dodatnu mogućnost naslađivanja i preuzima ulogu da sudi o, poželjnoj ili prihvatljivoj, dozi ženstvenosti ili muževnosti i ponovo izdaje sertifikat. Šta bi se dogodilo da osoba padne na postavljenom testu? Opet, to jeste rizik borbe za progovaranje, osvajanje svake vrste javnog prostora i društveno prizna(va)nje – učešće u ovakvoj vrsti eksperimenta jeste jedan oblik drugačijeg aktivističkog delovanja. Ono što nedostaje, ili možda upravo ono što ovakvo izveštavanje pruža, jeste bar suptilan podsetnik da ni jedan društveni subjekt ne bi trebalo da se oseća previše udobno na bilo kojoj poziciji, identitetskoj ili nekoj drugoj: ogledalo medija, javnosti i publike može veoma lako i brzo da se okrene i obasja drugu stranu. Uloge su isuviše brzo zamenljive.

*Novinar mora biti svestan opasnosti od diskriminacije koju mogu da šire mediji i učiniće sve da izbegne diskriminaciju zasnovanu, između ostalog, na rasi, polu, starosti, seksualnom opredeljenju, jeziku, veri, političkom i drugom mišljenju, nacionalnom ili društvenom poretku.*⁴ Izgleda kao da postoje novinari i novinarkе i urednici i urednice koje smatraju da se pridržavanje Kodeksa novinara Srbije i principa nediskriminacije kosi sa slobodom govora. U ovom slučaju, na osnovu žalbe udruženja građana „Egal“, o tekstovima objavljenim u magazinu „Pečat“ razmatrala je Komisija za žalbe Saveta za štampu. „Pečat“ je, zatim, bio opomenut zbog kršenja Kodeksa u tekstu „Izlečeni ljudi u neizlečenom društvu“. Iz uredništva „Pečata“ smatraju da je sasvim na mestu da se u javnom glasilu nađe tekst - „Pošasti homoseksualnosti i pederastije, koja je iz subkulturnog miljea, iz zabrane i izopštenja pre samo neku godinu u Srbiji prešla u kontranapad i postala politički manifest, ove jeseni pridružuje se i transvestija“ - i to argumentuju pravom na slobodu govora. Ovo je samo najupečatljiviji primer na koji način upotreba jezika zapravo može biti opasna. Mediji igraju jednu od ključnih uloga u kreiranju javnog mnjenja i često mogu da posluže kao zgodno opravdanje za različite (nemile) postupke pojedinaca i pojedinki. Važno je skretanje pažnje i čak sankcionisanje ovakvih tekstova. Ukoliko se izuzme i čak uopšte ne razmatra činjenica da potiru kontinuirane napore za stvaranje razumevanja i društva koje je otvoreno za bilo šta što je drugo i drugačije, jer svako ima pravo na slobodu govora i izražavanja mišljenja (!), nereagovanje može da se čita kao opravdanje za ovakav (diskriminatoran) govor, pa i potencijalne buduće postupke. Nije stvar zahteva da se izveštava u superlativu, niti u strogo pozitivnom vrednosnom kontekstu, već se radi o suštinskom nerazumevanju ideje o slobodi govora i upravo je to mesto koje treba rasvetliti. Nije dovoljno da postoji puko (da li je uvek samo puko?)

⁴ Kodeks novinara Srbije

ideološko neslaganje ili sukob mišljenja, pa da se poziva na diskriminaciju. Kada postane alarmantno i kada se osoba ili zajednica izlažu diskriminatornom ili govoru mržnje, potrebno je sagledati posledice. Da, sloboda govora treba da počiva na principu ravnopravnosti do one tačke dok neko ne zaboravi da pravo na slobodu govora podrazumeva da je svako slobodan da izrazi svoj stav i svoje mišljenje, sve dok ono direktno ne ugrožava drugu osobu ili zajednicu, kada on počinje da dobija sufiks „mržnje“. Mediji bi posebno trebalo da vode računa o tome. Ova ključna tačka razlike predstavlja element diskusije i drugog oblika duge borbe koja tek predstoji.

Sa druge strane, bez obzira na prisutnu upotrebu jezika, koja će za potrebe daljeg toka biti okarakterisana kao nespretna, postoji spremnost da se glasovi ove „zbunjujuće“ drugosti prenesu tako da akcenat i sva težina budu upravo na njihovom progovaranju. To je bio slučaj sa izveštavanjem o događajima neposredno pre i nakon održavanja skupa Ponos trans* osoba, kada su u prvi plan stavljeni jasno formulisani zahtevi organizatora. Izveštavanje sa sastanaka članova i članica Organizacionog odbora skupa sa predstavnicima državnih institucija, intervjui, komentari i najave događaja predstavljeni su u pretežno neutralnom vrednosnom kontekstu, ali je sama tema obrađivana profesionalno i nepristrasno. Isklizavanje u senzacionalizam bilo je prisutno kada se u obzir uzmu tekstovi oko navodnih nesuglasica i sagledavanja pojave „dve Parade“. Ipak, progovaranje i osvajanje medijskog prostora u kontekstu komuniciranja zahteva trans* zajednice, kao najvažnije poruke koja je trebalo da nađe svoj put do opšte javnosti, bilo je dosledno i uspešno.

Na tragu ovog primera nalazi se i preporuka LGBTI organizacijama civilnog društva. Jezik i govor koji su u upotrebi određuju dominantni diskurs i njihovo menjanje je dugotrajan proces koji podrazumeva i promenu njega samog i svakako da su od suštinskog značaja za borbu za poboljšanje položaja i unapređenje kvaliteta života svakog pripadnika i svake pripadnice osetljive grupe. Naravno da ne bi trebalo odustati od insistiranja na upotrebi korektnog i adekvatnog jezika i posvećenog rada na buđenju osetljivosti za teme koje (još uvek) ostaju provokativne. Ne treba napustiti ni skretanje pažnje da su lične priče i borbe svakog pojedinca i svake pojedinke beskonačno izlaganje u odnosu na, kako se može pretpostaviti kada je reč o diskriminaciji po bilo kom osnovu, uključujući i rodni identitet i seksualnu orijentaciju, uvek već kritički nastrojenu publiku i da im treba pristupiti sa posebnom pažnjom. Međutim, LGBTI organizacije bi trebalo da nauče da koriste medije kao mehanizam za dosezanje svojih ciljeva, tako što će ih uzimati u obzir kao saveznike u svojim aktivističkim naporima, graditi kontakte zasnovane na međusobnom poverenju, dopunjavanju i pomoći, kao i skretati pažnju i reagovati u slučajevima nedvosmislene diskriminacije, stigmatizacije i govora mržnje. Pre svega, važno je da poznaju prirodu i strukturu vesti i da u skladu sa tim unapred pripremaju svoja saopštenja, izjave i medijske nastupe; važno je koncizno i precizno formulisati ključne poruke i nastojati da se od njih ne odustane niti odstupi, u bilo kom slučaju.

Anđela Čeh
Organizacioni odbor „Ponos Srbije“

LGBT POPULACIJA U TABLOIDIMA

Inače čudna povezanost između rijaliti programa i štampe, u tabloidima je tokom 2015. dobila svoju razvijenu - reklo bi se baroknu formu.

Od septembra 2015, kada je počelo istovremeno emitovanje tri rijaliti programa (Veliki brat, Farma i Parovi), postalo je očigledno da će produkcije ovih programa morati da primene sva zamisliva sredstva kako bi publiku naterali da gleda baš njihov, a ne proizvod konkurentske kuće: zbog toga, bilo je više seksa, više fizičkih i verbalnih sukoba, više prostakluka, golotinje, tračeva i skandala.

Ova situacija naročito je pogodovala tabloidima, čije su stranice sve do kraja 2015. bile dupke pune "direktnih prenosa" s TV ekrana i eksplicitnih opisa onoga što se u ovom ili onom rijaliti programu prethodnog dana događalo. Zahvaljujući učesnicima koji su se rado bavili LGBT temama, one su se vrlo često pojavljivale i u tabloidima.

JEZIČKO BOGATSTVO

Uprkos brojnim tekstovima u kojima se tretirala ta tematika, pojavilo ih se svega nekoliko koji su problematični zbog korišćenja nepodobnih ("politički nekorektnih"). U monitoringu medija koji je obavljen u tom periodu, u tabloidima se skoro uopšte nije pominjala reč "peder", reč "trandža" bila je nešto češća, dok se "lezbo akcija" pominjala najčešće, ali opet nedovoljno da bi moglo da se kaže kako je ovakav rečnik dominirao. Naprotiv. Čak i kad su u svojim tekstovima koristili prostačke izraze i kršili sve moguće profesionalne kodekse, novinari tabloida redovno su koristili reč "gej".

To ipak ne znači da u ovoj vrsti štampe nije bilo diskriminacije, već da je ona samo dobila druge forme.

Nakon što su se na jednoj žurci poljubila dva muška učesnika rijalitija "Farma", to je izazvalo pravu uzbunu u tabloidima. "Blic" je 4. oktobra taj događaj opisao, između ostalog, vrlo "jakim pridevima" koji sami za sebe predstavljaju diskriminaciju i kršenje Kodeksa novinara Srbije. Objasnjavajući da se bliži kraj rijalitija i da su učesnici ostali bez ideja za privlačenje pažnje, ovaj list navodi da se oni zbog toga okreću "degutantnim igricama", a da su dvojica muškaraca koji su se ljubili "pristali na to, sa gađenjem". Isti događaj je na naslovnoj strani lista "Alo" opisan ovako: "Bahanalije u Farmi: Kristijan ljubio Acu: Žestoki momak, pored svih žena, naskočio na Živanovića".

Daleko suptilniji, ali ipak problematičan izbor reči, bio je karakterističan u situacijama kada jedan učesnik rijalitija drugog optuži da je gej. Tako list "Star" 17. septembra objavljuje naslov: "Rade Lazić priznao: Posle razvoda me je težio jedan gej". Čovek je u tekstu objasnio da mu je posle razvoda utehu i podršku pružio odani prijatelj koji je homoseksualac, ali s kojim nije imao nikakvu ljubavnu vezu. Sve je tu u redu, izuzev jedne reči - priznao. U srpskom jeziku, priznaje se neki greh, greška, nešto što smo nekome skrivali. Zašto bi, dakle, Rade Lazić priznavao bilo šta? Zašto, izuzev da se činjenica da imaš prijatelja homoseksualca označi kao strašan greh koji bi, eto, trebalo da se "prizna".

POTRESANJE U DEFILEU

Karakteristična terminologija korišćena je i u retkim slučajevima kada se nije izveštavalo o događajima u rijaliti programima. Informacija preneti iz strane štampe, da je jedan umetnik iz Los Anđelesa rekao kako glumca Breda Pita privlače i muškarci, list "Blic" najavio je ovako: "Ameriku je potresla izjava umetnika". Zašto POTRESLA? Potresamo se zbog tragedije, nepravde, bolesti, itd. Da li je navodna teza o Pitovoj biseksualnosti takav događaj? Po "Blicu", biće da jeste.

Naravno, svi ovi primeri na prvi pogled izgledaju banalno i nevažno, ali to su svakako mehanizmi medijske manipulacije - metodi kojima se u svest čitalačke publike lagano urezuju obrasci razmišljanja (stereotipi) koje ona u startu možda i nije imala. Ako hiljadu puta pročita da je ljubljenje dvojice muškaraca degutantno i da izaziva gađenje, odnosno da je nečija biseksualnost globalna

tragedija, prosečni čitalac će hiljadu prvi put i sam smatrati da je u pitanju neki "poremećaj" prirodnog balansa.

Koliko je jezik zapravo sugestivan, vrlo lepo ilustruje i pitanje novinarkin lista "Alo" upućeno Ivanu Ivanoviću 20. septembra: "Šta misliš o homoseksualcima, njihovim zahtevima za usvajanje dece i da li je defile ulicama način da to ostvare?". Na prvi pogled, ovome se ne može zameriti skoro ništa (izuzev raznolikosti stvari koje se bez potrebe "trpaju u isti koš"). Ali, pitanje je zašto baš reč DEFILE? Defile je, po definiciji, "paradni marš vojnih trupa" ili "svečani prolazak", a u svakodnevnom životu obično se upotrebljava s negativnom konotacijom: "Došla sam u goste, a morala sam da izdržim defile uštirkane rodbine", "Mislila sam samo dvoje, a ono - čitav defile",...i sl.

Novinarka je u svakom slučaju mogla da upotrebi i neku drugu reč ili konstrukciju - šetnja, parada, izlazak na ulice, itd. Nimalo slučajno, odabrala je baš tu: negativne konotacije, donekle militantnu, vrlo verovatno s ciljem da isprovocira neku homofobnu izjavu po kakvima je njen sagovornik ranije bio poznat. Pošto je Ivanović je iznenadio i rekao nešto što je sasvim korektno, novinarka se nije zaustavila. Da bi kako-tako isprovocirala reakciju, postavila je i ovakvo pitanje: "Tvoja ćerka Staša je tinejdžerka. Uspevaš li da odgovoriš na sva njena pitanja u ovom periodu i kako joj objašnjavaš činjenicu da se dve čike ili dve tete drže za ruke?". Od svih fenomena koje Ivanovićeva ili bilo čija ćerka ima priliku da gleda oko sebe, kao najveći problem istaknuto je držanje za ruke. Ne gologuze starlete, ne nepismene i nabeđene pevaljke, ne renesansa kriminalaca kao uličnih heroja, ne beda i jad, već - držanje za ruke. Još je zanimljivo i to što je ovde upotrebljena reč "činjenica" - kao da je to istopolno držanje za ruke nešto što srpski tinejdžeri vide na svakom koraku, svakog dana, na raznim mestima, toliko da se od toga uteći ne može, pa se i siroti tinejdžeri pitaju šta je sad pa to. Srećom, Ivan Ivanović je i ovde ostao "na visini zadatka".

PUŠENJE I OSTALE ZANIMACIJE

Osim jezika i izbora reči, vrlo je zanimljiva činjenica da su novinari, pišući direktno ili indirektno o LGBT tematici, više kršili opšta načela profesionalnih kodeksa, nego ona koja se tiču specifično diskriminacije. Pre svega, to se odnosi na zabranu izjednačavanja nagađanja i tračeva s činjenicama - u prevodu, ako je neko o nekome nešto rekao, to ne sme da se predstavi kao potvrđena i potpuno tačna informacija. Pošto su učesnici rijalitija jedni o drugima govorili sve i svašta, to "sve i svašta" odmah je nalazilo put do tabloida i bez ikakve provere, obzira ili pažnje, prenošeno svima koji su propustili epizodu ili u tom trenutku gledali neki drugi rijaliti.

Pošto su "optužbe" za homoseksualnost bile jedan od najčešćih tračeva, podrazumeva se da su u tabloidima zauzele posebno mesto. Rezultat su u nekim situacijama bili potpuno nadrealni naslovi: u "Aferi" je 9. septembra, recimo, zabeleženo da je "Stanija pušila dečku u WC-u, Lepomir Bakić se drogira, a Kristijan Golubović je gej". Zvuči zanimljivo, ali je zaista više nego bizarno (pa i diskriminatorno) to što su na spisku navodnih "grehova" isti status zauzeli narkomanija, oralni seks i homoseksualnost.

Isti list istakao se i sedam dana ranije, kada je - sličnim povodom - objavljeno "Vlada je gej, sve pevačice su kurve, a Kristijan umalo hirurg".

Kao činjenice prihvatane su čak i one optužbe koje su glavni akteri na licu mesta demantovali. Jedan od najzapaženijih slučajeva svakako je navodno "priznanje" manekena Uroša Čertića da je gej. Praktično svi tabloidi su 1. novembra preneli kako je učesnik "Parova" u jednoj svađi potvrdio ono o čemu se do tada samo šuškalo. Čitav događaj tekao je ovako: jedna učesnica pokrenula je pitanje Čertićeve seksualne orijentacije, onda je jedan učesnik naveo kako je on biseksualac i kako misli da će "tako da prikupi poene", pa se opet nadovezala inicijatorka čitave te debate i to vrlo detaljnom

analizom ličnosti pomenutog Čertića. Ovoga je to toliko iznerviralo, da je u afektu povikao: "Evo, Uroš Čertić je gej! Jeste li to hteli da čujete? Čula si, Vesna, ja sam gej! Eto..."

Iako bi i detetu bilo jasno da je u pitanju ili sarkazam, ili afekat, tabloidi su ovo "priznanje" uzeli zdravo za gotovo i slavodobitno objavili to što su objavili. Čitava stvar toliko je besmislena, da je teško definisati koji je novinarski standard time prekršen - onaj o obavezi istinitog izveštavanja, ili onaj nepisani koji kaže kako bi novinari ipak morali da imaju mrvicu inteligencije i(li) mrvicu obzira prema ljudima o kojima izveštavaju.

Podrazumeva se, naravno, da je veliki deo ovakvih prepucavanja bio prepun prostakluka. Ipak, zanimljivo je da u situacijama kada bi neko nekoga "optužio" da je gej, čitava stvar završavala na tome - kao da, posle takve kvalifikacije, nikakve druge uvrede nisu neophodne. Zanimljiv je u tom smislu dijalog dvoje učesnika "Farme", koji je list "Alo" preneo 24. novembra:

" - Kako pušiš onom tvom što ima Lambordžini? Ajde ispričaj nam, Jasmina. Rekao mi je da voli da te ka*a u čmar - izustio je Mića, pa je Jasmina rešila da otkrije njegovu tajnu:

- Ja sam čula od prijatelja da si ti gej, a da ti porodica služi kao paravan. U Americi imaš dečka, zato često tamo putuješ - ispalila je Jasmina kao od šale".

STOJAN I TERORISTI

Prava je sreća što se u periodu ekspanzije rijalitija nije našlo mnogo tema u kojima su novinari imali priliku da pokažu svoje znanje ili makar sposobnost da pronađu stručnjake koji to znanje imaju. Iako tabloidi imaju zadatak da zabave, oni bi ipak trebalo da pokušaju da ne šire budalaštine s dugoročnim posledicama i očigledne zablude.

Kako izgleda kad novinari pojma nemaju čime bi i kako trebalo da se bave, pokazala je situacija kada je iz "Velikog brata" izašla takmičarka - transvestit. Ona je "u prošlom životu" bila policajac i imala suprugu i decu, dok se sada izdržava od prostitucije. Opisujući njen životni put novinari tabloida posebnu su pažnju posvetili trenutku kada je "Stojan" odlučio da "postane žena".

Prenoseći navode makedonskih medija (pošto je u pitanju takmičarka iz te države), oni su naveli kako je "Stojan" kao policajac 2001. učestvovao u jednoj policijskoj akciji u kojoj ga je "samo sreća spasla metka i sigurne smrti". Bez ikakve veze s racionalnim rasuđivanjem, naukom ili bilo čime što bi i nalikovalo funkciji medija, tabloidi su priču zaključili ovako: "Posle toga, odlučio je da uzima hormone i oblači se kao žena". Nije zato čudo što je i naslov podjednako besmislen i glasi "Zbog terorista promenio identitet".

Za "običnog" i ne previše upućenog čitaoca, to bi značilo da svako ko bude u smrtnoj opasnosti ima velike šanse da "odluči da postane žena" i da na takvu "odluku" lako mogu da utiču teroristi, pijani vozači i ubice raznih drugih profila.

FAŠISTI IZ NAŠEG SOKAKA

Iako su se učesnici rijalitiji iz petnih žila trudili da probiju granice ne samo pristojnosti, već i zdravog razuma, čini se da su ih - bar kada su u pitanju priče o LGBT problematici - pretekli njihovi navijači ili ljudi koji su im nekada bili bliski. Prenoseći izjave ovih ljudi, novinari su pravili inače uobičajenu grešku ne-reagovanja. U slučaju da osoba s kojom razgovara iznosi diskriminatorne ili stavove koji pozivaju na nasilje, novinar je obavezan da se od tih stavova ogradi, da na neki način na njih reaguje. Ovde toga nije bilo, baš kao što ga nema ni u velikoj većini takvih situacija u medijima.

Ana Marija Žujović, osoba koja je svojevremeno bila u vezi s jednim učesnikom "Farme", ovako je reagovala na glasine da joj je bivši dečko gej: "Priče da je Vlada gej, čula sam mnogo puta. Da sam

ranije to znala, ne bih se upuštala u ljubavnu romansu sa takvim muškarcem. Skoro svi njegovi prijatelji su gejevi. Na moje pitanje zašto se druži s njima, uvek je odgovarao kako je ovo 21. vek i da se njima druži zbog posla. Govorio je da gejeva ima svuda oko nas i da je normalno da ih ima i među svojim prijateljima". Kao da i sve ovo nije bilo dovoljno, novinar "Blica" na čitavu tu storiju dodaje još i ovo: "Njena osećanja prema bivšem partneru su tada, kako kaže, bila iskrena i u to vreme njegov odgovor joj je bio potpuno razuman".

U prevodu, sve ovo znači:

1. da je nenormalno da se heteroseksualan muškarac druži s homoseksualnim;
2. da je su gejevi toliko brojni, da heteroseksualnim ljudima ugrožavaju opstanak;
3. da je čovek koji ima gej prijatelje u najmanju ruku nerazuman, na šta može da padne samo žena koja ga voli.

Dva meseca ranije, u avgustu, ista osoba je za "Skandal" komentarisala svog bivšeg partnera i drugog učesnika, tvrdeći da će njih dvojica stupiti u vezu. Pod naslovom "Lepomir Bakić se bode u guzu i venu", navedene su i njene reči "Ne znam samo ko će tu biti muško, a ko žensko, teška je to borba kod njih dvojice".

U kategoriji širenja govora mržnje, ipak su dominirali očevi novih TV zvezda.

Tu je, recimo, otac jedne učesnice "Farme" koji je u izjavi za "Kurir" 24. novembra istakao da bi više voleo da mu ćerka bude "kurva, nego lezbijka". Kada su ga novinari čudno pogledali, objasnio je to ovako: "Zašto se čudite što to kažem? Bar će da mi rodi unuke. Znae kako, svaki roditelj želi da mu deca imaju potomstvo. Ona kao prostitutka može sebi da rodi dete, a ako se opredeli da bude sa istim polom, kako će onda?"

S druge strane, otac jednog učesnika "Velikog brata" bio je jako ljut što se drugi učesnik njegovom sinu obraća u ženskom rodu, da mu je zapretio seksualnim nasiljem, što je "Kurir" objavio pod naslovom "Anton u ću staviti penis u usta!"

Bilo je periodu dok su praćeni mediji i onoga što se obično zove "primer dobre prakse". Bilo je da čak i tabloidi smatraju kako je Andrea Pejić "sve bolja riba", kako je Seka Aleksić ponosna što joj je suprug proglašen za gej ikonu, da su zvezde podržale istopolne brakove, itd.

Bilo je, dakle.

Problem je međutim u tome što je - kao i u drugim oblastima - snaga deset dobrih primera zanemarljiva u odnosu na snagu jednog lošeg. A pritom je loših bilo neuporedivo više, sve na krilima rijaliti programa koje su tabloidi "trošili" kao tek pronađeno blago: rasipnički, bez mere i ukusa, bez ikakvog obzira prema profesionalnim standardima, ljudskim pravima, elementarnoj pristojnosti i - najvažnije - ljudima koji ih čitaju.

I ŠTA ĆEMO SAD?

Način izveštavanja tabloida nije nešto na šta može da se utiče jednokratnom merom ili zakonskim aktom - u pitanju su mediji koji unapred računaju da će ih zbog načina izveštavanja neko tužiti i to je trošak koji "pokrivaju" prihodom od prodaje. S druge strane, u prirodi je tabloida da o svemu izveštavaju na način razumljivim najširim čitalačkim krugovima - od onih medijski pismenijih, do onih koji su samo funkcionalno pismeni ili polupismeni - i kao takvi, svoje sadržaje jednostavno "prevode" na jezik koji će svima biti jasan i blizak.

Dugoročno, međutim, neophodno je sistemsko medijsko opismenjavanje građana i građanki, ali i njihova edukacija u vezi s ljudskim pravima: u okviru građanskog vaspitanja u školama, na časovima maternjeg jezika, u okviru nastave društvenih nauka. Ljudi moraju da nauče da čitaju, ali i da razlikuju šta u medijima sme, a šta ne sme da se pojavi; šta je javni interes, a šta diskriminacija i šovinizam. Istovremeno, neophodno je jačanje i veće angažovanje institucija koje bi trebalo da se bave promocijom kulture i etike javne reči: novinarskih udruženja, Saveta za štampu, Regulatornog tela za elektronske medije. Uz veću aktivnost civilnog sektora, takve mere mogle bi da daju dugoročno pozitivne rezultate.

Ako, međutim, nismo spremni da čekamo decenije, već želimo brzu akciju odmah, pre svega je neophodno da svoje neposredno okruženje informišemo da, osim tabloida, postoje i drugi zanimljivi mediji; da osim rijalitija, postoje drugi TV programi; da postoje medijski sadržaji u kojima se ljudskim pravima posvećuje dužna pažnja. Jer, ovakvi tabloidni sadržaji, pa i rijaliti programi, nestaće ili će se makar upristojiti onog trenutka kada shvate da je sve manje ljudi koji ih prate i plaćaju.

Samo više paralelnih aktivnosti - obrazovanje medijske publike, edukacija u vezi s ljudskim pravima, neposredan uticaj na sopstveno okruženje i akcije civilnog sektora - mogu da daju kakav-takav efekat.

Sve drugo je pucanj u prazno.

Tamara Skrozza

**LGBT ŽALBE PODNETE
KOMISIJI ZA ŽALBE
SAVETA ZA ŠAMPU**

U toku 2015. godine Savetu za štampu je podneto deset žalbi koje se odnose na povredu prava LGBT osoba u štampanim i onlajn medijima. Većina žalbi odnosila se na tekstove u vezi sa održavanjem Parada ponosa, i to ne samo u Beogradu.

Podnete su sledeće žalbe:

1. Gej lezbejski info centar protiv „Tabloda“ zbog teksta „Parada nasilja i smrada“
2. UG Parada ponosa i Gej lezbejski info centar podneli su odvojene žalbe na isti tekst “Pederi šetaju, a Srbi plaćaju 1,5 miliona evra“, objavljen u „Informeru“
3. Gej lezbejski info centar na tekst “Streljaču ih ako su pederi“, objavljen u Informeru“,
4. Udruženje građana “Egal” žalilo se na dva teksta „Transrodna cirkus revolucija i „Izlečeni ljudi u neizlečenom društvu“, objavljena u istom broju časopisa “Pečat“
5. Gej lezbejski info centar podneo je žalbu zbog teksta “Kuda ide ovaj svet“, objavljenog u “Tabloidu.

U svim slučajevima odlučeno je da je prekršena tačka 1 Poglavlja IV (Odgovornost novinara) koja glasi “Novinar mora da se suprotstavi svima koji krše ljudska prava ili se zalažu za bilo koju vrstu diskriminacije, govor mržnje i podsticanje nasilja, kao i tačka 4 poglavlja V (Novinarska pažnja) po kojoj” novinar mora biti svestan opasnosti od diskriminacije koju mogu da šire mediji i učiniće sve da izbegne diskriminaciju zasnovanu, između ostalog, na polu, rasi, starosti, seksualnom opredeljenju, jeziku, veroj, političkom i drugom mišljenju, nacionalnom i društvenom poreklu.

Osim ovih odredbi, Komisija za žalbe je odlučila i da je „Pečat“ prekršio i tačku 6 Odeljka IV, koja propisuje da novinar mora da poštuje etiku i kulturu javne reči. Dok je u slučaju „Informera“ odlučeno da je prekršena i tačka 3 Odeljka V, po kojoj je prećutkivanje činjenica koje mogu bitno da utiču na stav javnosti o nekom događaju jednako njihovom namernom iskrivljivanju ili iznošenju laži.

Zanimljivo da nijedan od medija protiv kojih su podnete žalbe ne prihvata punu nadležnost Saveta za štampu, zbog čega je Komisija mogla samo da im izrekne javne opomena, ali ne i da obaveže medije da ih objave.

O dva teksta Komisija se izjašnjavala čak dva puta, oba puta bez uspeha. Reč je o tekstovima „Ge(j)stapo hara Evropom, objavljen u listu „Svedok“ i „Svaka čast: razbijena gej parada u Moldaviji, koju je objavio portal „Srbinfo“, na koje je žalbe najpre podneo Gej lezbejski info centar. Komisija nije uspevala da usaglasi odluku, zbog relativno komplikovanog načina odlučivanja. Da bi se donela odluka potrebno je, ne samo da za neku odluku glasa dve trećine od 11 članova Komisije, već mora biti ispunjen i uslov da „za“ glasa bar jedan od predstavnika sva četiri osnivača (UNS, NUNS, Asocijacija medija i Lokal pres) i najmanje jedan od troje predstavnika javnosti. Zbog toga je ponekad teško doneti odluku, a problem bi trebalo da bude rešen novim načinom glasanja koji je nedavno usvojen u Savetu za štampu.

Kako Komisija nije u prvom pokušaju došla do odluke, žalbe na iste tekstove podnela je potom Asocijacija „Duga“, ali je ishod glasanja bio gotovo identičan. U oba slučaja žalbe nisu prihvaćene praktično iz formalnih razloga – deo članova Komisije osporavao je legitimitet podnosioca, odnosno pravo te organizacije da se žali u ime eventualno oštećenih pripadnika LGBT populacije, posebno s obzirom na to da se tekst odnosio na Paradu ponosa u Moldaviji, odnosno na aktivnosti LGBT organizacija u Evropi. Zbog toga je „za“ odluku da je Kodeks prekršen bilo većine, ali ne dovoljne.

Gordana Novaković
Savet za štampu